

Celek má vždy, za všech dob, tedy i za této, svědomí poněkud otupělé, a poněvadž spisovatel – velký spisovatel – je probouzel a burcoval, všichni si zvykli na starý známý fakt, že z literatury vychází mravní síla. To byl spisovatel minulosti ve svých nejlepších typech. Jaký bude spisovatel budoucnosti?

V projevu, jímž čeští spisovatelé ukončili svůj sjezd, přihlásili se k humanismu, důrazně přitom odlišující humanismus nový od starého humanismu liberalistického. Nechť v tomto protikladu různých humanismů nevezme přitom v duši spisovatelově za své humanismus vůbec, ona láska a pozornost k člověku, která byla podkladem humanismu liberalistického, jako musí být podkladem humanismu socialistického a každého jiného, jestliže humanismus nemá přestat být humanismem. Mnoho se nám už podařilo debatami znejasnit. Neučiňme nejasným ještě i to, co jinak každý přirozeně ve svém srdci ví: co jest láska k člověku, co jest soucit, co jest slitování. Už Dostojevskij mluvil o tom humanismu, který miluje celé lidstvo, ale jednotlivého člověka nesnáší. Ale ať starý, nebo nový humanismus, co udělá český spisovatel při pohledu, že se někomu křivdí? Že někdo bez pomoci hyne? Humanismus buď je praktický, účinný, exponující se, nebo jest pouhou skořápkou a tím, „co se nic nazývá“.

Na chodníku je vysypána hromada uhlí a nad ní stojí bezradně osmdesátiletý stařec a jeho osmdesátiletá žena. Přivezli jim uhlí, ale odmítli donést je do sklepa: prý je to ani nenapadne. Už se tmí, a stařec dosud neví, co má dělat. Okolo lhotejně prošel politik a lhotejně prošel odborář, zastupující zájmy těch mladých, silných lidí, kteří uhlí vysypali na chodník. Jak půjde – například – kolem spisovatel?

(1946)

POSJEZDOVÉ PŘEMÍTÁNÍ

Jan Strakoš

Zamyslíme-li se nad prvním sjezdem českých spisovatelů a snažíme-li se nalézt v něm podstatný zisk pro naši kulturu, domníváme se, že je naší povinností, abychom vedle oficiálního nadšení zaujali také kritické stanovisko k němu.

Ale je tu i jiná závažná okolnost, která nám dává právo k tomuto tvrzení. Po pravdě řečeno, sjezd nebyl ani manifestační, ani vpravdě pracovní. K tomu, aby se stal sjezdem manifestačním, neměl opory v celkovém zaměření referátů, které daleko uvázly na poloviční cestě mezi tím, co je vlastní podstatou soudobé slovesné tvorby a co je pouze odrazem přechodného stadia určité politické nálady. Na druhé straně však nebylo lze sjezdu přiznati ani převážně pracovní charakter, neboť již diskuse po referátech dostatečně naznačily, že v zájmu pracovního sjezdu byly nutné též koreferáty. Sjezd pracovní mimoto nutně předpokládá specializaci na různé obory spisovatelské práce, tedy opravdové pracovní sekce, které tu ovšem nebyly.

A to nás přivádí k závažné otázce, proč sjezd českých spisovatelů se omezil výhradně na beletristy a kritiky? Což nenáleží ke spisovatelské obci spisovatelé vědečtí? Byl by v tom jistě nebezpečný precedens, kdyby se u nás měl vytvářet takto oficiálně pojem českého spisovatele jen pro beletristu a kritika a jaksi jen dodatkem též pro vědce. Nesmí se přehlédnout, že sjezd českých spisovatelů svou oficiálností jako by podtrhl tento rozdíl, když nedopřál ve svém sjezdovém programu místo spisovatelům vědeckým, vyjma literárněvědným. Toto zúžení nelze opravdu dost pochopiti. Arci tím by sjezd českých spisovatelů představoval podstatně větší pracovní kolektiv a také by tím přibylo i organizačních problémů. Ale to je věc jiná a je to záležitost spíše technického rázu. V tomto smyslu však jedině mohl býti sjezd spisovatelů skutečným sjezdem celé obce spisovatelské. Nicméně sjezd dokázal vysokou úroveň většiny referátů i vedením diskuse, že úkoly podobného druhu nejsou mu nedostupné, že však vyžadují příprav rozsáhlejších.

K nejzávažnějším projevům sjezdovým počítáme nad jiné významný projev prezidenta dr. Edvarda Beneše, referáty Aloyse Skoumala, Vítězslava Nezvala, Jana Mukařovského a Václava Černého. Lze jen litovati, že právě nejzávažnější myšlenkový přínos těchto projevů nebyl po zásluze vtělen v manifest spisovatelů. Jak např. v prezidentově projevu bylo neuhýbavě zdůrazněno, že naprosto nelze uniformovati spisovatele jen ve smyslu ideologie materialistické, protože tím by se zachycoval jen částečný, a tedy velmi omezený obraz světa a světového proudění ideového. A totéž bylo zdůrazněno ve Skoumalově projevu. Byl to na sjezdu českých spisovatelů jediný statečný hlas křesťanského zaměření a ještě tu byla odvaha, aby byl v diskusi znevážen. Nicméně pořadatelům sjezdu náleží dík za to, že tento projev, jeden z nejmužnějších a nejméně problematických, měl své čestné místo v programu sjezdu. Patrně si pořadatelé v nepochybné své objektivnosti byli dobře vědomi toho, že nelze myšlenku křesťanskou

vylučovati z obce spisovatelské a tvorby vůbec, když přece všechna naše tradice spisovatelská je úzce spjata právě s působením křesťanství v našem národě, nemluvě ani o tom, že ve světovém písemnictví zaujímá křesťanský humanismus místo neméně významné. A myslím, že při této příležitosti vyjadřuji oprávněnou výtku širší obce spisovatelské, že na sjezdu jsme postrádali mimo jiné i životné slovo J. L. Hromádky, který opravdu měl co říci k problémům, jimiž se sjezd zabýval, a to nejen pro svůj upřímně vroucí poměr k sociální a křesťanské problematice v současném dění, ale zvláště též k významnému problému, který dnes zajímá netoliko politiky a státníky, ale stejně i spisovatele českého, k problému Západu a Východu.

Naopak radostně přiznáváme, že – až na řídké výjimky – sjezd spisovatelů souhlasně potvrdil svým jednáním prezidentova slova o nutnosti tvůrčí svobody pro spisovatele, a to bez ohledu nejen na vládnoucí politické ideologie, ale i bez ohledu na oficiální směry v kultuře. V odpovědnosti za tuto svobodu chceme spatřovati to nejcennější ze sjezdového jednání. Neboť vskutku tam, kde demokracie je vůdčím principem duchovní svobody, je záruka také pro svobodu vnitřně ukázněnou. A jenom odtud vede pak nejbezpečnější cesta k opravdovému sociálnímu myšlení, a to bez nebezpečí ustrnutí v určitém politickém dogmatismu, k němuž na sjezdu tíhly s pravou pštrosí bláhovostí některé referáty a ovšem i debatéři, kteří mimo dialektický materialismus a jeho doktrínu nemíní viděti ostatní svět lidské myšlenky a citu.

Ostatně objektivnost spisovatelské obce československé vyžaduje, aby tak jako první sjezd dopřál místa zastáncům marxistického socialismu, stejně štědře příští sjezd vyšel vstříc i odpůrcům dialektického materialismu a zastáncům sociálního reformismu. Ukáže se pak, že jedno počasi nedělá ani jednu generaci, tím méně čas a historii. Pak také v manifestu československých spisovatelů objevíme více pozitivních podnětů k opravdové tvůrčí práci spisovatelské bez stranické zaujatosti a méně bombastu, někde až příliš připomínajícího styl politických plakátů, ještě neoschlých po volební horečce.

(1946)